

Eerste vondst van de loopkever *Bembidion ruficolle* in Nederland (Coleoptera: Carabidae)

Theodoor Heijerman
Jerry Willemsen

TREFWOORDEN

Faunistiek, Millingerwaard, nieuw voor Nederland, verspreiding

Entomologische Berichten 74 (3): 106-110

In de zomer van 2012 werd in de Millingerwaard een tweetal exemplaren van de loopkever *Bembidion ruficolle* aangetroffen, een soort die voordien niet bekend was uit Nederland. Deze zandminnende en oeverbewonende soort werd gevonden op een strandje langs een ontgronding. Er wordt een kort overzicht gegeven van het voorkomen van de soort elders in Europa. Het lijkt er op dat de soort zijn areaal in Europa aan het uitbreiden is en onze vondst past in het beeld dat geschetst wordt in de literatuur. Over de mogelijke oorzaken van de areaalsuitbreiding kan slechts gespeculeerd worden.

Inleiding

In ons land komen ruim 370 loopkeversoorten (Carabidae) voor. Al sinds lange tijd vormen deze insecten een intensief bestudeerde groep in Nederland. Het gebeurt dan ook niet vaak dat er een nieuwe soort aan de Nederlandse lijst kan worden toegevoegd. De laatste zeer recente aanwinst, uit 2012, betrof *Anillus caecus* Jaquelin du Val, 1851 (Versluijs et al. 2013). We moeten vervolgens terug naar 2002 voor de voorlaatste aanwinst; dit betrof de vangst van een exemplaar van *Tachyura hoemorrhoidalis* (als *Elaphropus haemorrhoidales*) (Ponza, 1805) in de Blauwe Kamer bij Rhenen (Heijerman et al. 2002). Het is dus erg bijzonder dat er nu weer een nieuwe soort voor Nederland is aangetroffen; het betreft *Bembidion ruficolle* (Panzer, 1796). In dit artikel beschrijven we de vanglocatie en geven enige informatie over de verspreiding en de ecologie van deze soort. Daarnaast speculeren we over de mogelijke herkomst van de twee exemplaren.

Eerste vondst in Nederland

Op 19 juni 2012 werden twee vrouwtjes van *Bembidion ruficolle* verzameld in de Millingerwaard door Jerry Willemsen en Sebastian Reimann. Beide exemplaren zijn opgenomen in de collectie van Jerry Willemsen.

Bembidion ruficolle behoort tot het subgenus *Paraprincidium* Netolitzky, 1914 en is de enige Palaearctische soort binnen dit subgenus (Marggi et al. 2003). Op FaunaEuropa (Vigna Taglianti 2013) wordt de soort ingedeeld in het genus *Princidium* Motschulsky, 1864 en in het subgenus *Paraprincidium*. Tot het genus *Princidium* behoren nog drie andere Nederlandse soorten, namelijk *Princidium (Testidium) bipunctatum* (Linnaeus, 1761), *Princidium (Princidium) punctulatum* Drapiez, 1820 en *Princidium (Arctidium) pallidipenne* (Illiger, 1802). We volgen hier verder de nomenclatuur zoals in Marggi et al. (2003).

Bembidion ruficolle (figuur 1) is 3.2-3.5 mm groot. De dekschilden zijn geelachtig en kop en halsschild meer bronskleurig.

Hierdoor lijkt hij qua habitus enigszins op onze iets grotere halofiele kustsoort *Bembidion pallidipenne* en is, ook in het veld, vlot te herkennen. De kever is probleemloos op naam te brengen met behulp van de sleutel in Müller-Motzfeld (2004), of ook met andere sleutels zoals die in Lindroth (1985), Trautner & Geigenmüller (1987) of Hürka (1996).

Het natuurgebied de Millingerwaard, dat onderdeel uitmaakt van de Gelderse Poort, ligt aan de zuidkant van de Waal en behoort tot de gemeenten Millingen aan de Rijn en Ubbergen. Het gebied herbergt een indrukwekkende loopkeverfauna, waaronder enkele zeldzame soorten (Verdonschot et al. 2007, Vorst et al. 2012). Er komen plassen voor die ontstaan zijn door ontgrondingen voor de baksteenindustrie. Voor een meer uitgebreide beschrijving van het gebied en de vegetatie zie bijvoorbeeld Verdonschot et al. 2007. De twee exemplaren van *B. ruficolle* werden aangetroffen op een grotendeels kaal zandig strandje met een zeer spaarzame begroeiing (figuur 2). Na deze eerste vangst van *B. ruficolle* hebben we meerdere keren in 2012 en 2013 op dezelfde locatie, maar ook elders in het gebied, vergeefs naar meer exemplaren van de soort gezocht.

Verspreiding

Het areaal van *Bembidion ruficolle* omvat het noordoostelijk deel van Midden-Europa en loopt door tot het westen van Siberië. Ze is gemeld van de volgende landen (figuur 3): Rusland tot in West-Siberië, Ukraine, Belarus, Estland, Letland, Litouwen, Moldavië, Finland, Zweden, Denemarken, Polen, Duitsland, Tsjechië, Slowakije (Lindroth 1985, Kryzhanovskij et al. 1995, Marggi et al. 2003, Böhme 2005, Renner & Messutat 2007, Krivan et al. 2009).

Het verspreidingskaartje van figuur 3, maar ook de kaart die op FaunaEuropea wordt getoond, geeft een enigszins optimistische weergave: het areaal van *Bembidion ruficolle* lijkt meer dan de helft van Europa te omvatten. Stippenkaarten geven een veel realistischer beeld van het voorkomen van een soort dan areaalkaarten, zeker als daar hele landen op worden

1. *Bembidion ruficolle*, Millingerwaard, 19.vi.2012. Foto: Th. Heijerman
1. *Bembidion ruficolle*, Millingerwaard, 19.vi.2012.

aangegeven waarin de soort voorkomt. Om stippenkaarten te kunnen maken moet men natuurlijk beschikken over de eigenlijke waarnemingen zelf en dat is vaak niet het geval. Voor zeldzame en plaatselijk voorkomende soorten als *B. ruficollis* zal het gepresenteerde verspreidingsgebied extra vertekend zijn.

Zo zijn er uit Denemarken slechts drie waarnemingen bekend, waarvan twee van voor 1900, en ook voor Zweden en Finland is slechts een beperkt aantal waarnemingen voorhanden en wordt de soort 'erg zeldzaam' genoemd (Bangsholt 1983, Lindroth 1985). In Slowakije is de soort eveneens uiterst zeldzaam en slechts van een enkele locatie bekend (augustus 1965; H'urka 1996). Ook uit Tsjechië zijn zeer weinig records bekend, recent zijn twee exemplaren verzameld, in 2005 en 2008 (Krivan et al. 2009). In Duitsland is *Bembidion ruficolle* recent (na 1950) aangetroffen in Mecklenburg-Voorpommeren, Brandenburg, Berlijn, Weser-Ems en Hannover (beide in Nedersaksen), Saksen-Anhalt, Saksen het gebied van de Neder Elbe en, zeer recent, Noordrijn en Westfalen; er zijn oude gegevens (van voor 1950) van Sleeswijk-Holstein (Köhler & Klausnitzer 1998, Ziegler 1999, Köhler 2000, Kielhorn 2005, Gebert 2005, Schmidt et al. 2005, Schnitter 2006, Bellmann & Maus 2008, Hannig & Oellers 2013).

Het lijkt er een beetje op dat men in Duitsland veel van rode lijsten houdt: voor veel deelstaten hebben ze er eentje, zoals Bremen (Aßmann et al. 2003, Handke & Tesch 2010), Berlijn (Kielhorn 2005), Brandenburg (Anonymus 1999), Saksen (Gebert 2009), Sleeswijk-Holstein (Gürlich et al. 2011), Noordrijn-Westfalen (Hannig & Kaiser 2011) en Mecklenburg-Voorpommeren (Müller-Motzfeld & Schmidt 2008). Op al deze lijsten figureert *B. ruficolle* als een extreem zeldzame soort en valt bijvoorbeeld in Berlijn en Sleeswijk-Holstein in de rode lijstcategorie 'met uitsterven bedreigd'. Op andere lijsten wordt hij niet altijd ingedeeld vanwege gebrek aan voldoende gegevens.

Verbreiding

Müller-Motzfeld (2004) schrijft dat *Bembidion ruficolle* zich in warme jaren naar ver buiten haar reguliere areaal kan verplaatsen en zo tot in de Nederrijnregio (Noordrijn-Westfalen) kan

2. Vanglocatie van *Bembidion ruficolle* in de Millingerwaard. De exemplaren werden verzameld in het droge losse zand, net boven het natte gedeelte van het strandje. Foto: Th. Heijerman

2. Collection location of *Bembidion ruficolle* in the Millingerwaard. The specimens were collected on the dry sandy area, just above the wet part of the bank.

3. Voorkomen van *Bembidion ruficolle*. Kaartje gebaseerd op in de tekst aangehaalde literatuur.
3. Distribution map of *Bembidion ruficolle*. Map based on the literature cited in the text.

doordringen. En inderdaad, Hannig & Oellers (2013) melden de soort uit het district Wezel (Noordrijn), waar hij op twee locaties op licht werd gevangen in 2010. In 2011 werd hij wederom in dat gebied verzameld aan de oevers van een tweetal grindgaten. Tevens melden zij de eerste vondst van *B. ruficolle* uit Westfalen: drie exemplaren op strandjes langs de Lippe (natuurgebied Lippeaue Selm).

Volgens Müller-Motzfeld & Schmidt (2008) is de soort zich aan het uitbreiden in Europa richting het westen. De recente vondsten in de Nederrijnregio en in ons land ondersteunen dit idee. Daarnaast lijkt de soort ook algemener te worden en terug te keren in gebieden waar hij lange tijd afwezig was. Ziegler (1999) en Bellmann & Maus (2008) melden de soort uit Nedersaksen (waarnemingen uit 1998 en 2005), waar hij als uitgestorven beschouwd werd. Ook in Mecklenburg-Voorpommeren is de soort na vele jaren weer teruggekeerd (Stegeman 2002, Ziegler 2012). Krivan *et al.* (2009) bevestigen het voorkomen in Tsjechië (twee exemplaren in 2005 en 2008) waar de soort meer dan 100 jaar niet gezien was. Schnitter (2006) ten slotte, meldt het voorkomen van de soort weer voor Saksen-Anhalt, na 90 jaar zonder waarnemingen.

Biologie en ecologie

Bembidion ruficolle heeft een duidelijke preferentie voor kale of spaarzaam begroeide zandige strandjes langs grotere rivieren of ook zand- en grindafgravingen. Deze voorkeur is in overeenstemming met de wat eerder genoemde auteurs beweren. Böhme (2005) typeert de soort als psammicoöl (zandminnend) en ripicoöl (oeverbewoner). Sommige auteurs vermelden nog dat de kevers zich steeds dicht bij de waterkant ophouden (Palmén & Platenoff 1943, Lindroth 1985). Lindroth (1945) schrijft dat *B. ruficolle* in het noorden van Duitsland ook voorkomt op stranden langs de kust en daar samen gevonden kan worden met *B. pallidipenne*. De kevers zijn actief bij zonnig weer, vliegen snel op op warme dagen en graven zich in bij bewolkt weer en gedurende de nacht (Lindroth 1945, 1985).

Bembidion ruficolle komt op licht af. Er is een lichtwaarneming van Pütz, die op 23 juli 1982 een exemplaar ving met

een lichtval die was opgesteld op de oever van de Oder (Pütz, 1984). Ook bij Wezel is de soort op licht gevangen (Hannig & Oellers 2013).

Over de fenologie schrijft Lindroth (1945) dat de soort in Fennoscandinavische landen van mei tot september actief is, met een maximum in juni. Dit komt wel overeen met de vangdatums genoemd in de overige geraadpleegde literatuur. Men neemt aan dat de soort, net als andere *Bembidion*-soorten, als adult overwintert. Ziegler (1999) ving in augustus 1998 de soort in groot aantal, waarvan veel exemplaren nog vers waren en Krivan *et al.* (2009) vermelden de vangst van een vers exemplaar in juli 2008. Deze waarnemingen maken het aannemelijk dat *B. ruficolle* een voorjaarsvoortplanter is.

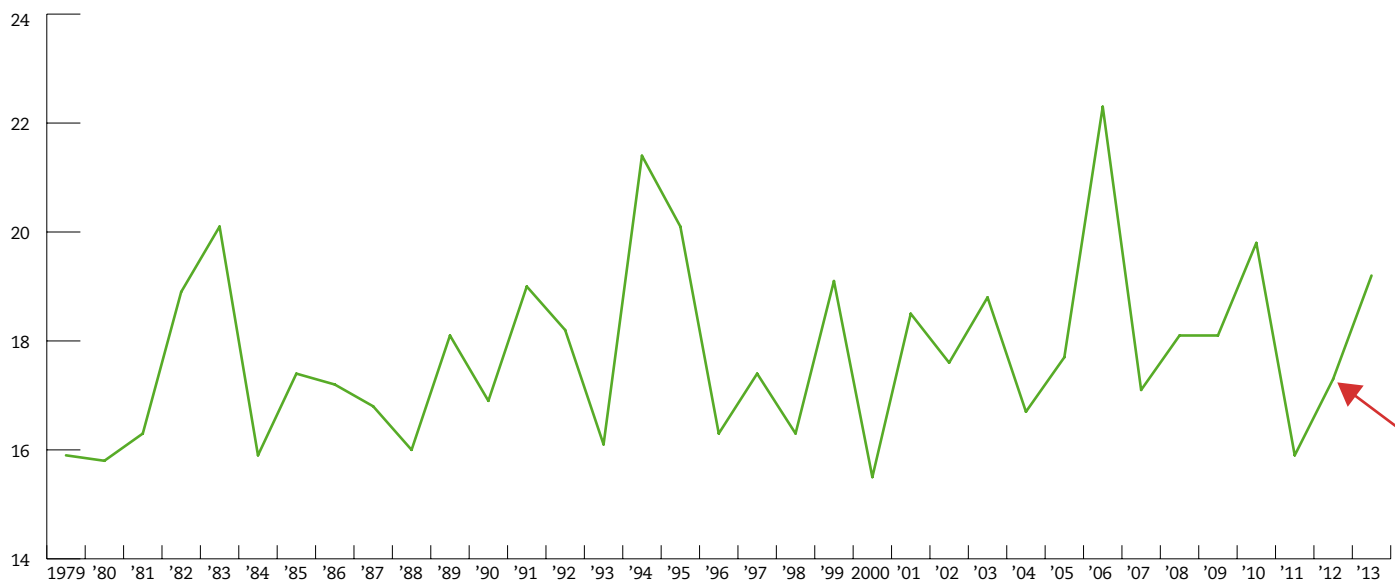
Discussie

Bembidion ruficolle lijkt algemener te worden en bovendien zijn areaal naar het westen toe uit te breiden. Onze waarnemingen passen in dit beeld.

Müller-Motzfeld (1981, 1995) beschouwt *B. ruficolle* als voorbeeld van een soort die gedurende hete zomers vanuit continentale deel van Europa naar het westen verplaatst, zoals naar de zandige oevers in het dal van de Oder en het Elbedal, en daar kortstondige populaties vestigt. Dit incidentele en tijdelijke voorkomen zou beperkt zijn tot het gebied waar de gemiddelde julitemperatuur ten minste 17 à 18 °C. bedraagt. De meeste waarnemingen van de vorige eeuw in Duitsland vallen inderdaad binnen dit gebied (Müller-Motzfeld, 1995).

Ook meer recente waarnemingen worden in verband gebracht met hoge temperaturen. Stegeman (2002) ving *B. ruficolle* in grote aantallen in het jaar 2000 tijdens zeer warme weersomstandigheden en vermoedt dat het optreden in de jaren 1990-2000 op ook andere locaties in het noorden van Duitsland samenhangt met de weersgesteldheid. Ook Pütz (1984) brengt zijn vangsten in 1982 en 1983 in verband met de uitzonderlijk hoge zomertemperaturen in beide jaren.

Figuur 4 geeft de gemiddelde temperatuur in de maand juli voor Nederland. In de jaren 1982 en 1983, waarin Pütz zijn vangsten deed, was ook in Nederland de julitemperatuur

4. De gemiddelde julitemperatuur in Nederland van 1979 tot heden. Het maandgemiddelde voor juli bedraagt 17,9 °C. De rode pijl wijst naar het jaar waarin *B. ruficollae* in de Millingerwaard werd aangetroffen. Bron: Weerstatistieken KNMI – Actuele weergegevens op www.weerstatistieken.nl. Gegevens afkomstig van het meetstation te De Bilt.

4. Average July temperature in The Netherlands from 1979 to present. The monthly mean for July equals 17,9 °C. The red arrow indicates the year in which *B. ruficollae* was found in the Millingerwaard. Source: 'Weerstatistieken KNMI – Actuele weergegevens' on www.weerstatistieken.nl. Data from weather station at De Bilt.

hoog. In het jaar 2000, toen het zo warm was in Mecklenburg-Vorpommeren, waar Stegemann (2002) zijn grote aantallen ving, was het in Nederland zelfs zeer fris in juli. We zien dat in 2012, het jaar waarin onze vangsten vielen, de julitemperatuur niet boven de 18 °C uitkomt en dat 1994 en vooral 2006 zeer gunstige jaren zijn geweest. Het kan natuurlijk zijn dat *B. ruficollae* al in 2006 de Millingerwaard heeft bereikt en al die tijd niet waargenomen is. Recente vondsten op een locatie zo'n 700 km boven Stockholm, met een gemiddelde julitemperatuur van 14 à 15 °C, lijken niet echt in overeenstemming te zijn met de 18 °C-isothermtheorie van Müller-Motzfeld (Anonymous 2010).

De vraag is nu waar de twee Nederlandse exemplaren vandaan gekomen zouden kunnen zijn. Het dichtstbijzijnde gebied in Duitsland waarvan de soort bekend is, ligt op nog geen 50 km afstand nabij Wezel. Het is niet zeker dat zich daar een bestendige populatie bevindt. Indien dit wel het geval is, zou deze populatie de bron kunnen zijn. De kevers vliegen gemakkelijk en 50 km lijkt niet onoverbrugbaar. Er zijn in de Millingerwaard echter twee exemplaren tegelijk verzameld, tezamen op een klein strandje. Dat deze exemplaren onafhankelijk al vliegend vanuit Duitsland dit strandje hebben ontdekt, lijkt onwaarschijnlijk. De exemplaren zouden ook via de Rijn en Waal in of tussen drijvend materiaal ons gebied hebben kunnen bereikt. Dat *B. ruficollae* zich op deze manier, via drijvend materiaal,

kan verspreiden blijkt wel uit het onderzoek van Palmén (1944). Hij bestudeerde in 1939 de insectenfauna van aanspoelsel ("Triftmaterial") in de Zuid-Finse scherenkust van Tvärminne en Tammisaari. In dit aanspoelsel trof hij 25 exemplaren aan van *B. ruficollae* (op een totaal van 3152 kevers). Maar ook als *B. ruficollae* de Rijn en de Waal is afgezaakt via drijvend materiaal en is aanspoeld op de Waaloever in de Millingerwaard, dan blijft het wel erg toevallig dat er twee exemplaren bij elkaar zijn verzameld op een klein oevertje aan een ontgraving op een kleine kilometer van de rivier verwijderd. Het is dan ook niet uit te sluiten dat deze twee exemplaren tot een populatie behoren die zich reeds kortere of langere tijd in het gebied bevindt. Gezien het dynamische en vaak tijdelijke karakter van populaties elders in Europa, is het wel de vraag of *B. ruficollae* zich bij ons blijvend zal weten te vestigen.

Dankwoord

Sebastian Reimann participeerde in het veldwerk, Karsen Han-nig voorzag ons van een pdf van zijn recent verschenen publicatie en Jinze Noordijk bekeek een eerdere versie van dit artikel. Dank ook aan Daphne Niehoff (Natuurmuseum Nijmegen) voor het bieden van een werkplek aan de tweede auteur.

Literatuur

- Anonymous 1999. Rote Liste Käfer des Landes Brandenburg (8. Jahrgang Heft 4). Naturschutz und Landschaftspflege in Brandenburg.
- Anonymous 2010. Arfaktblad gul strandlöpare – *Bembidion ruficollae*. ArtDatabanken Swedish Species Information Centre. Beschikbaar op: <http://www.artfakta.se/GetSpecies.aspx?SearchType=Advanced> [Geraadpleegd: 13 februari 2014]
- Abmann T, Dormann W, Främbis H, Gürlich S, Handke K, Huk T, Sprick P & Terlutter H. 2003. Rote Liste der in Niedersachsen und Bremen gefährdeten Sandlaufkäfer und Laufkäfer (Coleoptera: Cicindelidae et Carabidae) mit Gesamtartenverzeichnis 1. Fassung vom 1.6.2002. Informationsdienst Naturschutz Nierdesachsen 23: 70-95.
- Bangsholt F 1983. Sandspringernes og løbebillernes udbredelse og forekomst i Danmark ca. 1830-1981. (Coleoptera: Cicindelidae and Carabidae). Dansk faunistik Bibliothek 4: 1-271.
- Bellmann A & Maus C 2008. Remarkable and new records of beetles in the Weser-Ems-region (NW-Germany) (Coleoptera). Abhandlungen Naturwissenschaftlichen Verein zu Bremen 46: 357-359.
- Böhme J 2005. Die Käfer Mitteleuropas, Band K: Katalog (Faunistische Übersicht). Spektrum.
- Gebert J 2005. *Bembidion ruficollae* (Panzer, 1797) und weitere wichtige Nachweise aus Sachsen (Col., Carabidae, Scarabaeidae). Entomologische Nachrichten und Berichte 49: 245.
- Gebert J 2009. Naturschutz und Landschaftspflege. Rote Liste Laufkäfer Sachsens. Sächsisches Landesamt für Umwelt, Landwirtschaft und Geologie, Dresden.
- Gürlich A, Suikat R, Ziegler W 2011. Die Käfer

- Schlegwig-Holsteins. Rote Liste Band 2. Ministerium für Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume des Landes Schleswig-Holstein (MLUR).
- Handke K & Tesch A 2010. Berichte zur Lage der Natur in Bremen. Der Senator für Umwelt, Bau, Verkehr und Europa, Bremen.
- Hannig K & Kaiser M 2011. Rote Liste und Artenverzeichnis der Laufkäfer – Coleoptera: Carabidae – in Nordrhein-Westfalen, 2. Fassung: Stand Oktober 2011. In: LANUV (Hrsg): Rote Liste der gefährdeten Pflanzen, Pilze und Tiere in Nordrhein-Westfalen, 4. Fassung, 2011. LANUV-Fachbericht 36: 423-452.
- Hannig K & Oellers J 2013. *Bembidion (Paraprincidium) ruficolle* (Panzer, 1796) – Neu für Westfalen (Coleoptera, Carabidae). Natur und Heimat 3: 109-112.
- Heijerman Th, Booij K & Alders K 2002. Eerste waarneming van de loopkever *Elaphropus hoemorrhoidales* in Nederland (Coleoptera: Carabidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 1: 33-39.
- Hůrka K 1996. Carabidae of the Czech and Slovak Republics. Kabourek.
- Kielhorn K-H 2005: Rote Liste und Gesamtartenliste der Laufkäfer (Coleoptera: Carabidae) von Berlin. In: Der Landesbeauftragte für Naturschutz und Landschaftspflege / Senatsverwaltung für Stadtentwicklung (Hrsg.): Rote Listen der gefährdeten Pflanzen und Tiere von Berlin. CD-ROM.
- Köhler F 2000. Erster Nachtrag zum "Verzeichnis der Käfer Deutschlands". Entomologische Nachrichten und Berichte 44: 60-84.
- Köhler F & Klausnitzer B (eds) 1998. Verzeichnis der Käfer Deutschlands. Entomologische Nachrichten und Berichte Beiheft 4: [i-ii], 1-185.
- Krivan V, Moravec P, Vesely P, Vonicka P, Grycz F & Prouza J 2009. Faunistic records from the Czech Republic - 289: Coleoptera: Carabidae. Klapalekiana 45(3-4): 283-285.
- Kryzhanovskij OL, Belousov IA, Kabak II, Kataev BM, Makarov KV & Shilenkov VG 1995. Checklist of the Ground-Beetles of Russia and Adjacent Lands (Insecta, Coleoptera, Carabidae). PENSOFT Series Faunistica No. 3. Pensoft publishers.
- Lindroth CH 1945. Die Fennoskandischen Carabiden. 1. Spezieller Teil. Elanders Boktryckeri Aktieförlag.
- Lindroth CH 1985. The Carabidae (Coleoptera) of Fennoscandia and Denmark I. Fauna Entomologica Scandinavia 15: 1-226.
- Marggi WA, Huber C, Müller-Motzfeld G & Hartmann M 2003 Subtribe Bembidiina Stephens, 1827. In: Catalogue of Palaearctic Coleoptera, Vol. 1 (Löblich I & Smetana A eds): 241-273. Apollo Books.
- Müller-Motzfeld G 1981. Seltene und vom Aussterben bedrohte Laufkäfer der 3 Nordbezirke der DDR. Entomologische Nachrichten und Berichte 25, 17-29.
- Müller-Motzfeld G 1995. Klimatisch bedingter Faunenwechsel am Beispiel der Laufkäfer (Coleoptera: Carabidae). Angewandte Landschaftsökologie 4: 134-154.
- Müller-Motzfeld G 2004. Bembidiini. – In: Freude H, Harde KW, Lohse GA & Klausnitzer B: Die Käfer Mitteleuropas Bd. 2. Aephaga 1: Carabidae (Laufkäfer). Spektrum Verlag, 2. Auflage.
- Müller-Motzfeld G & Schmidt J 2008. Rote Liste der Laufkäfer Mecklenburg Vorpommerns. Ministerium für Landwirtschaft, Umwelt und Verbraucherschutz Mecklenburg-Vorpommern.
- Palmén E 1944. Die anemohydrochore Ausbreitung der Insekten als zoogeografischer Faktor. Mit besonderer Berücksichtigung der Baltischen Einwanderungsrichtung als Ankunftsweg der Fennoskandischen Käferfauna. Annales Zoologici Societatis Zoologicae Botanicæ Fennicæ Vanamo. 10. Helsinki.
- Palmén E & Platynoff S 1943. Zur Autökologie und Verbreitung der ostfennoskandischen Flussuferkäfer, mit besonderer Berücksichtigung der südostkarelischen Flüsse. Annales Entomologici Fennici 9. Helsinki.
- Pütz A 1984. *Bembidion ruficolle* (Illiger) am Oderufer bei Eisenhüttenstadt (Col., Carabidae). Entomologische Nachrichten und Berichte 28: 220.
- Renner K & Messutat J 2007. Untersuchungen zur Käferfauna der Umgebung von Skwierzyna im westlichen Polen (Wielkopolska). Coleo 8: 16-20.
- Schmidt L, Sprick P, Theunert R, Hahlbohm H-H & Menke N 2005. 4. Nachtrag zum „Verzeichnis der Käfer Deutschlands“ für das mittlere und südliche Niedersachsen, ehemals Region Hannover (Insecta: Coleoptera). Mitteilungen der Arbeitsgemeinschaft westfälischer Entomologen 21: 1-24.
- Schnitter P 2006. Zum Vorkommen von *Bembidion (Paraprincidium) ruficolle* (Panzer, 1797) in Sachsen-Anhalt. Entomologische Mitteilungen Sachsen Anhalt 14: 43-50.
- Stegemann K-D 2002. 743. Funde von *Bembidion ruficolle* (Panzer, 1797) in Mecklenburg-Vorpommern (Col., Carabidae). Entomologische Nachrichten und Berichte 46: 269-270.
- Trautner J & Geigenmüller K 1987. Tigerbeetles, groundbeetles; illustrated key to the Cicindelidae and Carabidae of Europe. Josef Margraf.
- Verdonschot RCM, Noordijk J, Sýkora KV & Schaffers AP 2007. Het voorkomen van loopkevers (Coleoptera: Carabidae) langs een vegetatiegradiënt in de Millingerwaard. Entomologische Berichten 67: 82-91.
- Verluis R, Geertsma M, Felix R, Turin H & Van Noordwijk T 2013. Eerste vondst van de blinde loopkever *Anillus caecus* in Nederland (Coleoptera: Carabidae). Entomologische Berichten 73: 185-190.
- Vigna Taglianti A 2013. Fauna Europea: Bembidiina. Fauna Europea version 2.6.2. Bezocht op 25.xi.2013.
- Vorst O, Van Nunen F, Cuppen J, Jansen R, Rubbers W, Van Ee G, Breeschoten T, De Goeij T, Colijn E, Vendrig C, Teunissen D & Bouvy E 2012. Excursieverslag Millingerwaard – 12 mei 2012. Sektie Everts Info 98: 7-15.
- Ziegler W 1999. 105. (Col. Div.) Fünfter Nachtrag zur Käferfauna von Schleswig-Holstein und dem Niederelbegebiet. Bombus 3: 153-164.
- Ziegler W 2012. Bemerkenswerte Käferfunde für Mecklenburg-Vorpommern. Virgo, Mitteilungsblatt des Entomologischen Vereins Mecklenburg 15: 91-94.

Geaccepteerd: 24 februari 2014

Summary

First record of *Bembidion ruficolle* in The Netherlands (Coleoptera: Carabidae)

In the summer of 2012 two female specimens of *Bembidion ruficolle* were collected in the nature reserve the Millingerwaard (province of Gelderland). This species was not reported before from The Netherlands. The two specimens of this species were collected on a small sandy bank along a quarry. The species seems to expand its area from the northeast of Europe in westward direction.

Theodoor Heijerman
EIS-Nederland
Postbus 9517
2300 RA Leiden
theodoor.heijerman@weevil.demon.nl

Jerry Willemsen
Natuurmuseum Nijmegen
Gerard Noodtstraat 121
6511ST Nijmegen

